

Відгук
отримано
08.09.2021
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 64.051.015
В.В. Сердюк

До спеціалізованої вченої ради

ДФ 64.051.015

у Харківському національному
університеті імені В. Н. Каразіна

61022, м. Харків, майдан Свободи, 4

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, начальника військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, полковника юстиції Сергія Миколайовича Мельника на дисертацію Ковалю Валерія Петровича «Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні в умовах правового режиму воєнного стану», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право; за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Формування сучасного безпекового середовища ставить на порядок денний формування належного інституційного механізму, що виконує задачі відповідно до чинного законодавства. Вказаний інституційний механізм представлено передусім сектором безпеки та оборони. Від належної організації та функціонування всіх його складових залежить стале існування держави, яка, будучи суверенною та незалежною, здатна виконувати покладені на неї функції, у тому числі щодо безпечного існування суспільства. У той же час, як показує практика забезпечення національної

безпеки та обороноздатності, на сьогодні існує ціла низка проблемних аспектів у цих сферах. Чинне військове законодавство, що останнім часом зазнало суттєвих змін, теж містить відповіді на недоліки щодо унормування найрізноманітніших питань, пов'язаних з діяльністю суб'єктів військового управління та військовослужбовців з виконання задач, що реалізуються як у повсякденному житті, так і в межах особливого періоду. Крім того, практика запровадження в Україні правового режиму воєнного стану повною мірою не дала можливість сформувати значний досвід реалізації його заходів. Саме тому актуальним з точки зору теорії та практики адміністративно-правового забезпечення реалізації оборонної та безпекової політики нашої держави, удосконалення функціонування складових сектору безпеки та оборони України є проведене Валерієм Петровичем Ковалем дослідження за темою: «Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні в умовах правового режиму воєнного стану».

З огляду на те, що таке таку роботу варто розглядати як одне з перших у вітчизняній правовій науці комплексних наукових досліджень, то це зайвий раз підсилює його актуальність та вчасність для науки адміністративного права зокрема, та правової науки в цілому, а також практики у сфері забезпечення національної безпеки та оборони України.

Структура дисертаційного дослідження.

Аналіз роботи дозволяє констатувати, що автором було розроблено логічну структуру, яка дозволяє повною мірою розкрити обрану комплексну проблематику. З огляду на те, що існує потреба у розкритті мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, доктринального та фактологічного матеріалу, то автором до структури роботи було включено вступ, два розділи (останні об'єднують шість підрозділів), а також висновки та список використаних джерел.

Вступ дисертаційного дослідження повною мірою відповідає всім вимогам та розкриває актуальність теми дисертаційного дослідження, зв'язок обраної тематики з науковими програмами, планами та темами, об'єкт та предмет дослідження, методологічну базу, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість роботи. При цьому всі складові вступу сформульовано коректно та виважено.

Після вступу подається перший розділ, що має назву “Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні” і складається з трьох підрозділів. Вони в сукупності розкривають питання, пов'язані зі змістовною характеристикою законодавчого регулювання адміністративно-правового статусу військовослужбовців в Україні, з основними підходами до визначення адміністративно-правового статусу військовослужбовців, а також з адміністративно-правовим статусом військовослужбовців з точки зору елементного підходу.

Другий розділ «Особливості адміністративно-правового статусу військовослужбовців в Україні в умовах правового режиму воєнного стану» логічно продовжує перший розділ та базується на ньому. Він, у свою чергу, об'єднує підрозділи, які розкривають загальну характеристику особливих правових режимів у цілому, вказують на основні теоретичні та практичні аспекти воєнного стану як особливого правового режиму, а також розкривають особливості трансформації адміністративно-правового статусу військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Базуючись на положеннях указаних вище двох розділів, автором робляться загальні висновки, у межах яких ним було викладено ґрунтовні пропозиції та чітко сформульовані рекомендації. Вочевидь, останні можуть бути взяті до уваги у різних практичних сферах (правотворча, правозастосовна тощо), а також вони можуть стати підґрунтям для подальших наукових пошуків з цієї проблематики. Аналіз висновків дозволяє зайвий раз переконатися у теоретичній та практичній значущості

дисертаційного дослідження, проведеного В. П. Ковалем та актуальності обраної проблематики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, що сформульовано у дисертації.

Грунтовний аналіз дисертаційного дослідження дозволяє констатувати той факт, що робота відповідає всім формально визначеним вимогам, що ставляться до таких робіт. Це, не в останню чергу, зумовлено послідовністю викладення матеріалу, належним рівнем наукової аргументації, взаємозв'язком та взаємозумовленістю концепції та одержаних результатів. При цьому варто звернути увагу і на те, що концепція дисертаційного дослідження чітко прослідковується, вона належним чином умотивована та реалізована у самій роботі.

Мета і завдання дисертаційного дослідження, які чітко сформульовано у вступі, корелюють як зі структурою роботи, так і з положеннями наукової новизни. Так, метою дисертаційного дослідження є вирішення наукового завдання, що виявляється в узагальненні та визначенні особливостей адміністративно-правового статусу військовослужбовців в умовах правового режиму воєнного стану, формуванні науково обґрунтованих пропозицій оптимізації законодавчого забезпечення реалізації такого статусу в умовах дії правового режиму воєнного стану з урахуванням сучасних викликів, що постали перед сектором безпеки і оборони України.

Наукові результати, які викладено у дисертаційному дослідженні базуються на глибокому аналізі наукової літератури та різноманітного фактологічного матеріалу. Крім того, обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, що було сформульовано у дисертації значно підсилюються з огляду на використання широкого методологічного арсеналу, ґрунтовне опрацювання як наукових джерел, так і нормативно-правової бази,

що стосуються як адміністративно-правового статусу військовослужбовців, так і реалізації правового режиму воєнного стану.

У контексті обґрунтованості наукових положень та висновків важливого значення набуває також і широке висвітлення зарубіжного досвіду адміністрування запровадження та реалізації заходів воєнного стану і можливості його адаптації в Україні.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи є обґрунтованою та виваженою. Ґрунтовний аналіз представленого дисертаційного дослідження та опублікованих праць за темою дисертації дозволяє констатувати, що найсуттєвішими у науковому та практичному плані є ті результати роботи, які містять елементи наукової новизни.

Заслужують на увагу наукові положення щодо сутності та цілей правового режиму воєнного стану. Так, автором доводиться той факт, що цілями введення воєнного стану виступає недопущення настання більш руйнівних суспільно-небезпечних наслідків від збройної агресії або іншого виду збройної сили на момент уведення воєнного стану, а також попередження подібних негативних явищ, проявів збройної агресії або застосування іншого виду збройної сили.

Схвальним вбачається те, що автор формулює власне наукове розуміння системи критеріїв для класифікації трансформації окремих елементів адміністративно-правового статусу військовослужбовців в умовах запровадження правового режиму воєнного стану. Зокрема, ним виділяється обсяг трансформації, наявність чи відсутність взаємокореспондуючих прав і обов'язків, ступінь специфіки обов'язків та право-обов'язків, що військовослужбовець може реалізовувати виключно у межах правового режиму воєнного стану, ступінь деталізації прав і обов'язків, які може

реалізовувати військовослужбовець в умовах правового режиму воєнного стану.

У свою чергу, науковий і практичний інтерес становлять авторські пропозиції щодо подальшого розвитку чинного законодавства в частині реалізації окремих складових адміністративно-правового статусу військовослужбовців при виконанні заходів правового режиму воєнного стану в Україні з метою створення відповідних передумов для поліпшення стану забезпечення національної безпеки й оборони.

Доречним у цілому вбачається підхід автора щодо наукових уявлень про складові елементи адміністративно-правового статусу військовослужбовців в Україні. Цей підхід передбачає, що до структури адміністративно-правового статусу військовослужбовців належать такі елементи як обов'язки; права (у тому числі право-обов'язки); гарантії реалізації обов'язків та прав (у тому числі право-обов'язків); 4) юридична відповідальність.

Схвальної оцінки заслуговує підхід, у межах якого розкриваються основні теоретичні положення, що характеризують воєнний стан як багатоаспектне і комплексне явище. На думку автора, воєнний стан може розглядатися як особливий правовий режим, як правовий інститут, як засіб забезпечення воєнної безпеки, як підстава для трансформації правових статусів, у тому числі й для трансформації адміністративно-правового статусу військовослужбовців та як комплексний інститут адміністративного права.

Заслуговують на увагу наукові положення про видозмінення окремих елементів правового статусу суб'єкта залежно від запровадження особливих правових режимів на прикладі адміністративно-правового статусу військовослужбовців (запровадження правового режиму воєнного стану може передбачати тимчасову зміну елементного складу (його розширення чи

навпаки обмеження (звуження)) окремого елементу або елементів адміністративно-правового статусу військовослужбовців).

Наведені вище та деякі інші положення наукової новизни мають чітке підґрунтя у вигляді змістовної аргументації, з урахуванням широкої джерельної бази, яка складає доктринальні джерела, нормативно-правові акти, рішення судів та акти суб'єктів військового управління.

Обґрунтовані у роботі положення наукової новизни створюють підґрунтя для удосконалення адміністрування забезпечення національної безпеки та оборони в цілому, запровадження правового режиму воєнного стану та реалізації його заходів, у тому числі й військовослужбовцями зокрема, поглиблення розуміння адміністративно-правового статусу військовослужбовців та реалізації заходів правового режиму воєнного стану.

Зауваження стосовно змісту дисертаційного дослідження.

Відзначаючи високий теоретичний рівень представленого на рецензування дисертаційного дослідження, його практичну значимість та наукову новизну, доводиться також зазначити про те, що у роботі мають місце певні дискусійні положення. А саме:

1. На сторінці 28-29 автор говорить про існування у системі законодавства України такої його галузі як військове законодавство. Під останнім він розуміє чітко структуровану систему нормативно-правових приписів, нормативно-правових актів та інститутів законодавства, що в комплексі регламентують організацію та функціонування Збройних Сил України та інших військових формувань, правовий статус військовослужбовців, органів військового управління з метою максимально ефективного забезпечення національної безпеки та обороноздатності України. У той же час, однозначно вказуючи на існування військового законодавства, автор не дає чіткої відповіді на питання стосовно можливості виокремлення у структурі системи права такої галузі права як військове та

унормуванням ним питань, пов'язаних з реалізацією адміністративно-правового статусу військовослужбовців в умовах дії правового режиму воєнного стану.

2. Автор у дисертації (с. 98), аналізуючи адміністративно-правовий статус військовослужбовців, формулює головні елементи, що він вважає можна включити до його структури. В цілому доречним убачається підхід автора щодо наукових уявлень про складові елементи адміністративно-правового статусу військовослужбовців в Україні. Цей підхід передбачає, що до структури адміністративно-правового статусу військовослужбовців належать такі елементи як обов'язки; права; гарантії реалізації обов'язків та прав; 4) юридична відповідальність. Проте, називаючи права військовослужбовців, автор уточнює, що цей елементу, у тому числі охоплює право-обов'язки. У той же час, аналіз чинного військового законодавства дозволяє переконатися у тому, що воно не оперує таким терміном як право-обов'язки, але, крім того, оперує таким терміном як свободи. Наприклад, Статут внутрішньої служби Збройних Сил України говорить про обов'язки, права та відповідальність військовослужбовців (статті 11-27), або Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» розкриває такі елементи їх статусу як права, свободи та гарантії. У зв'язку з цим, виникає питання про доцільність виділення у структурі адміністративно-правового статусу військовослужбовців такого елементу як право-обов'язки та залишення поза увагою такого елементу статусу як свобода.

3. На сторінці 112 дисертаційного дослідження вказується на наявність в особливих правових режимів здатності до трансформації правових статусів різноманітних суб'єктів як наділених владними повноваженнями, так і ні. При цьому перші наділяються додатковими владними повноваженнями для реалізації заходів особливих правових режимів, а другі – підлягають обмеженням у конституційних правах та свободах. Аксіоматичним з цього

приводу убачається те, що відповідні трансформації повинні бути адекватними тим загрозам, що стали підставою для запровадження особливих правових режимів. У той же час, у підрозділі 2.1., що присвячено загальній характеристиці особливих правових режимів автором не вказано на адекватність передбачених законодавством обмежень конституційних прав і свобод громадян та надання додаткових владних повноважень органам державної влади та посадовим особам тим загрозам, що виступають підставою для запровадження особливих правових режимів та заходам, що реалізуються у їх межах.

4. У дисертації (с. 166-167) автор вказує на те, що передтрансформаційний напрям передбачає розширення юридичних можливостей для призову чи прийняття на військову службу відповідних категорій осіб. При цьому внаслідок такої трансформації статус військовослужбовця отримують ті особи, що в умовах ординарної ситуації військовослужбовцями не були б. Таке військове розгортання безперечно впливає на реалізацію адміністративно-правового статусу військовослужбовців, що вже проходять військову службу, особливо тих, що виступають як суб'єкти військового управління. У той же час, Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» встановлює рівні правові можливості для відповідних категорій осіб щодо призову та прийняття на військову службу. У зв'язку з цим, на захисті хотілося б почути позицію автора про розширення яких саме юридичних можливостей для призову на військову службу йдеться у межах реалізації передтрансформаційного напрямку видозмінення адміністративно-правового статусу військовослужбовців.

5. У межах дисертаційного дослідження (підрозділ 2.3.) автором основний акцент зроблено на детальному аналізі головних аспектів трансформації адміністративно-правового статусу військовослужбовців у цілому. Але, при цьому наводяться приклади трансформації такого статусу

щодо різних категорій військовослужбовців. У той же час, питанню трансформації адміністративно-правового статусу курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів увагу не приділено. У зв'язку з цим, на захисті хотілося б почути позицію дисертанта про специфіку реалізації адміністративно-правового статусу курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів у межах реалізації правового режиму воєнного стану.

У той же час, варто зазначити, що викладені зауваження жодним чином не ставлять під сумнів високе теоретичне та практичне значення проведеного дослідження, оскільки мають характер наукової дискусії і спрямовані на те, щоб зорієнтувати автора на подальшу роботу з цього важливого з теоретичної та практичної точки зору напрямку.

Повнота викладення в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні теоретичні та практичні висновки, положення і пропозиції дисертаційного дослідження викладено у п'яти наукових статтях, з яких чотири опубліковано у фахових виданнях України та одна – у зарубіжному періодичному виданні. Крім того, автором опубліковано п'ять тез доповідей на міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Грунтований та всебічний аналіз дисертаційного дослідження дозволяє достеменно констатувати той факт, що робота є самостійною науковою працею, в якій відображено власні ідеї та напрацювання автора, що дозволило вирішити поставлені у ній завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення науковців мають відповідні посилання і використані з метою підкріплення та розвитку власних ідей автора.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Валерія Петровича Коваля «Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні в умовах правового режиму воєнного стану» характеризується глибиною дослідження, виваженістю та обґрунтованістю підходу, точністю викладення теоретичного та фактологічного матеріалу, має наукову новизну та важливе значення для подальшого розвитку правової науки та юридичної практики. Дисертація виконана на високому теоретичному та методологічному рівні, містить вирішення важливої для сучасної юриспруденції проблеми. Крім того, робота відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року, № 1159 від 30 грудня 2015 року, № 567 від 27 липня 2016, № 943 від 20 листопада 2019 року, № 607 від 15 липня 2020 року), Постанови Кабінету Міністрів України № 167 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 979 від 21 жовтня 2020 року та № 608 від 9 червня 2021 року) «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор — Валерій Петрович Коваль заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 — Право.

Офіційний опонент -

доктор юридичних наук,

начальник військово-юридичного інституту

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого,

полковник юстиції

С. М. Мельник